

Buorre ságadoalli, gudnejahtton sámi parlamentarihkkárat

Liekkus buresboahthin maid mu beales Eurohpá kulturoaivegávvgi Ubmái doallat konfereansa. Ubmi lea hui buorre sámi parlamentarihkkáriid konfereansabáiki, daningo sámi kultuvra lea čalm-mostahtton hui bures kulturoaivegávvpotjagi dáhpáhusain ja anán kulturoaivegávvpotjagi lágideddjiid barggu dán dáfus ovdamearkalažžan.

Mu sáhkavuorru giedahallá sámi luondduriggodagaiguin ávkástallama Suoma sámiid geahččanguovllus. Suomas sámiid ruovttuguovllus eai leat vel ruvkket. Mánjgaálbmotlaš ruvkefitnodagat ohcet goitge málbmariggodagaid geažos áigge ja giivát ja stuora ánggaštusain. Stáhta dutkanlágádus, man namma lea geologalaš dutkanguovddáš ja olgoeatnanlaš ruvkefitnodagat ohcet golli ja eará minerálaid geažos áigge. Sámiid ruovttuguovllus 80 % lea sierra vugiid mielde suodjaluvvon, muhto suodjalanguovlu ii eastte ruvkke vuodđudeami ja álggaheami. Suoma ruvkelága mielde ruvkedoaima, minerálaid ohcan dehe golleroggan eai oaččo heajudit mávssolaččat sámi kultuvrrain bargama vejolašvuodaid. Láhka gáibida, ahte áruid váikkuhusaid árvvoštallamis váldojuvvojit vuhtii maid eará gilvvohalli eanangeavahanvugiid váikkuhusat sámi kultuvrii, dakkár lea omd. vuovdečuollan. Lága mielde doaimma vahátlaš galget čilgejuvvo ovttaráđiid sámedikkiin. Dán vuoru stuorimus buncar báikkálaš dásis Anára suohkanis ja Soađegili suohkana Sámi bálgesa viidodagas lea mášgolleroggan, mii moive jogaid, márrá eatnamiid sisa ja lasiha meahccejohalu- ja lea árrun bohccuiguin bargama dáfus ja dieđusge váikkuha vahátlaččat guollenáliide. Sámediggi ii leat vuostálastán gollerogganlobiid addima goaivoolbmuide.

Ruvkelága dulko ruvkeiseváldi, mii Suomas lea dorvvolašvuolta- ja kemikálavirgelágádus, mii mieđiha lobiid. Mis lea sámedikkis ja namuhuvvon ruvkeiseváldiin sierralágán oaidnu ruvkelága dulkomis ja ášši lea bárrásiin Suoma alimus hálddahušrievtti, mii galgá rátkit ášši.

Lea nappo hui olu vejolaš, ahte boahhteáigge Suoma sámiid ruovttuguvlui ceggejuvvo dehe anjke vigget cegget ruvkke. Sámediggi vuostálastá ruvkkiiid ceggema. Suomas Talvivaaras, Sotkamo guovllus Gaska-Suomas, ruvke lea dagahan báikkálaš birasroassu, measta juo dadjat katastrofa, man luottat divvojuvvojit olu jagiid dás ovddos. Vaikko teknologijja lea ovdánan, ruvkkiiid vuoddeapmi ii leat riskkahis dahku ja ruvkkes lea álohii váikkuhus birrasii. Sáhtálii juobe dadjat, ahte lea stuorit rihkus vuodđudit ruvkke go bargat dan nala ahte dat ii ceggejuvvo.

Ruvkedoaimma maiddái Suoma lagašguovlluin váikkuha Suoma sápmelaččaide. Ruošša bealde Nihkkela ruvkeindustriija lea nuoskidan birrasa dan rájes go Beahcán luobahuvvui Ruššii, dalá Sovjetlihtui, jagi 1944. Birasgáhttenorganisašuvnnat ja maiddái Norgga ja Suoma stáhtat leat bargan ánggirit oážžut Ruošša ovddasvástádussii birrasa nuoskideamis. Barentsa guvlui leat meroštallojuvvon ng. [hot spot-čuožáhagat](#), earenoamáš olu birrasa nuoskideaddji guovllut. Barentsa euroárktalaš ráđi olgo- ja birasministarat ásahe jagi 2003 ulbmila, ahte juohke hot spot –čuožáhagas galget álggahuvvot birasdoaimmat logi jagi siste. Buot čuožáhagat leat Ruošša bealde ja dat leat 42. Gárganeapmi lea leamaš njoahci. Ledjen gieskat Barentsa birasministariijaid čoakkamis ja čoakkamis dahkkon árvvoštallama mielde j uohke 42 čuožáhagas leat álggahuvvon birasdoaimmat, vaikko gal buot birasčuolmmat eai leat vel čovdojuvvon. Logi manimus jagi áigge logahallamis leat sihkkojun guhtta čuožáhaga. Hot spottaid dilli lea buoriduvvon ee. davviriikkaid ministtarráđi rudaiguin sihke Suoma stáhta bušeahhtaruhademiin. Fuolastuhtti lea dat, ahte hot spottat lea velnai

10 jagi daid meroštallama manjel. Buot stáhtat galggale čatnasit dáláža buorebut Barentsa birasovtasbargui.

Earenoamáš fuolastuhtti dilli lea Beahcámis ja oba Murmánskka guovllus. Murmánskka guovllu bázahusat váikkuhit eanemusat Guoládaga sápmelaččaid, muhto maid Norgga ja Suoma sápmelaččaid kultuvrrain bargama eavttuide ja birrasa dillái. Eanas birassorpmit bohtet Montsegorskka lahkosa riššagássabázahusain. Oba Nihkkela guovllu luonduhan lea soahtefápmo- ja ruvkedoaimma geažil duššaduvvon guhkes áigái. Mii galgat gáibidit Ruošša váldit atnui dakkaviđe ruvkkiin nuoskideami jávkadanteknihka, loahpahit birrasa duššadeami sihke máhcahit ovddešlágánin Nihkkela guovllu ja dan birrasa sihke earenoamážit váldit vára das, ahte bázahusat eai beasa guollečáziide. Mii galgat muitit, ahte ruvkedoaimma lassin Ruoššas stuora nuoskideaddji lea militearalaš doaimma. Ruvkedoaimma ja militearalaš mieldeorrun giessasa ártkalaš guovllus oktii. Ekonomalaš beroštumit, militearalaš ja geopolitihkalaš beroštumit leat hui dávjá sorrasan oktii. Ulbmilin galggaliige oážžut ártkalaš guovllu demilitariserema.

Ruvkkiid vuodđudemiin Norgii ja Ruttii ákkastallojuvvo Jiekŋameara ruovderáti huksen, mii luddeli birasgáhttenguovlluid, boazoguohtoneatnamiid ja dagahivččii boazojámuid. Buncarákkis lea oktasaš buot ártkalaš álbmogiidda: dálkkádatrievdama geažil ártasa guovllu luondduriggodagat beroštahttet stáhtaid ja fitnodagaid ain eanet ja jos eat bealuš iežamet beroštumiid ja váldde dain vára, min kultuvra govssahallá fas. Problema lea dainna lágiin oktasaš.

Lea buorre máhcahit millii sámi parlamentáralaš ráđi dohkkehan dálkkádatpolitihkalaš strategiija. Strategiijas leat bidjan ulbmilin, ahte eananspábba ii liegga badjel 1,5 celciusceahki. Dálkkádatrievdama goahcan lea báhcán suoivanii ekonomalaš roasu ja ekonomalaš doaimmalašvuoda dihte. Dálkkádatrievdan lea láhpon riikkaidgaskasaš politihka guovddážiis. Mii galgat loktet dan dohko ruovttoluotta, daningo ruvkedoaimma, dálkkádatrievdan ja luondduriggodagaiguin ávkkástallan gullet buot seamma áššeollisvuhtii. Dilli lea uhkideaddji.

Ártkalaš álgoálbmotvielljemet ja –oabbámet leat šaddan bákkuš muotkut eret orrunguovlluineaset dálkkádatrievdama buktin váikkuhusaid dihte. Váikkuhusat vuhttojit vuohččan meara rittuin. Balan dan goas mearrasápmelaččat šaddet deaivat dálkkádatrievdama buktin birrasa vuđolaš nuppástusaid seamma ládje go min ártkalaš ustibat Davvi-Amerihka davviosiin. Dilli šaddá vearrábun maiddá Ruošša ártkalaš guovlluin, álotjehki suddan, guhkes olju ja gássa fievrrideamit álotjehki nalde bohcciin dagahit duđaid stuora birasriskkaid. Ja dain šaddet gillát Ruošša sápmelaččat ja eará Ruošša álgoálbmogat.

Buot sápmelaččat eai vuostálastte ruvkedoaimma ja muhtimat juobe hálidit ruvkkiid sámiid ruovttuguvlui. Ruvkedoaimma lea sáhtán gehččot vuohkin dorvvastit sámiid ruovttuguovllu ealasin bissuma, oainnat Suomas sámiid ruovttuguovllu suohkanat leat muotkundáhpaguovllut ja ruđalaččat heajis dilis. Go suokkarduvvo ruvkedoaimma lea buorre váldit vuodđun sámi servoša árvvuide. Sámi kultuvra ja dan árbevirolaš ealáhusat leat čatnagasas lundui. Buot luonddu addámušat leat adnon dađi lági mielde ahte boahte buolvvaide báhcet maid luondduriggodagat geavahuvvot. Duovdagii eai leat dahkkon stuora nuppástusat, stuora ráhkkanusat dehe vuovdečuollan. Luondduin mii leat eallán harmoniijas. Sáhtáliinai dadjat, ahte sápmelaččat leat arkeologaid oainnu mielde ilá birasustitlaččat, go dutkiide ii leat gávdnon dárbahassii roggamuš ja bázahusat, maid dutkat. Dákkár árvomáilbmái ruvkedoaimma heive hui hejot.

Sámi kultuvra lea gal gárganan ja ožžon váikkuhusaid oarjemáilmmi servodagas earenoamážit ávnnaslaš kultuvrras. Muhto kultuvrra váimmus, min giellamet, luondogaskavuohdamet, árbevirolaš ealáhusamet, árvomáilmámet ferte bissut sápmelažžan, vai sáhttit seailuhit kultuvrramet earenoamášvuoda. Eat sáhte geahččat oanehis sivttain ruđalaš bohtosa muhtinlot jahká, muhto jurdahallat earret ovddit buolvvaid, sin, vai sin kulturárbi gudnejahttojuvvo ja gáhttejuvvo ja dan, ahte boahte buolvvain galgá leat vejolašvuhta bargat árbevirolaš ealáhusaiguin ráinnas birrasis ja sirdit

kultuvrra buolvvas nubbái. Mii fertet doalahit iežamet árbevieruid, muđuid sámi kultuvrras šaddá dušše suoma, dáčča dehe ruottelaš vuollekultuvra.

Dilli lea mu mielas duođalaš. Ii dušše ruvkedoaimma, muhto maiddá vuovdečuollan, oarjemáimmlažžan šaddan, globalisašuvdna, dálkkádatrivdan, rasisttalaš doaludupmi sápmelaččaid guovdu ja nášuvdnastáhtaid nationalisttalaš jurddaheapmi uhkidit sámi kultuvrra boahhteáiggi. Vaikko máilbmi lea rievdan 1900-logu álggu rájes olu, de sápmelaččaide ii hálduvvo addot eakti vuogi mielde dáseárvosaš sajádat muhto sápmelaččaid vurdet čáhkket ekonomalaš, politihkalaš ja váldokultuvrra beroštumiid ovddas. Álohii galgá gávdnot kompromissa, mas sápmelaččat leat duođalaš vuoittahallit. Sápmelaččat, geat bealuštit vuoigatvuođaideaset, steampilastojuvvojit váldokultuvrra doaimmas dávjá ovdáneami goazaheaddjin ja mannanáigái dorvvasteaddjin. Sosiála media, aviissaid ja váldokultuvrra dubmejeaddji deaddu sáhtá leat duođaid lossat ovttaskas sápmelaččaide. Kolonialisma lea rievadan hámis ja dat dáhpáhuvvá lágaid, ásusaid, hálddahaslaš mearrádušaid ja ekonomalaš doaimma olis. Duođalaččat kolonialisma hápmi lea hállu rievdatit sámi kultuvrra váimmusárvvuid, sámi kultuvrra árvvuid mihtideapmi, sierra sápmelaš joavkkuid, sámi ealáhusaid vuostálagaid bidjan ja hállu duššin dahkat sámi kultuvrra joksosiid ja olahemiid. Mii eat galgga vuolgit mielde váldokultuvrra bostaleapmái dehe árvomihtideapmái muhto gávdnat bagadusa bargui sámi kultuvrra árvvuin. Buot sámi ealáhusat, giella- ja kulturjoavkkut sihke daid dárbbut leat liikká divrasat ja dehálaččat seailluhit.

Lean ieš oaidnán dutkin politihkarin ja sápmelažžan, mot váldokultuvrra propagánda, oahpahuš ja eiseváldidoaimma lea ožžon muhtin sápmelaččaid ain viidáseappot suokkardit sápmelašvuođaset, rievdatit ipmárdusa sápmelaččaid historjjas ja sajádagas ja hilgut sámi kultuvrra váimmusárvvuid ja ovddit buolvvaid kulturárbbi dađi lági mielde ahte váldokultuvrra ruđalaš árvvut leat šaddan buorebun. Diehttelas juohkeovttas lea vuoigatvuohta válljet identiteahtas, muhto anán gal dili morašlažžan. Váldokultuvrra deaddu lea leamaš liiggi dáidda olbmuide. Ruottelaš gielladutki Hans Erik Hansegård lea hupman beallegielatvuođas go son lea dutkan Ruota sápmelaččaid, geaid eatni-giellanis sápmelaš váhneamat eai leat hupman mánáidasaset sámegiela. Balan, ahte min gaskavuhtii lea šaddame odđa joavku, beallekultuvralaččat, jos eat eat bastte jorgalit servodatlaš gárganeami ja dan háltti.

Ruvkedoaimma, mii loavkida birrasa ja eamiálbmotrivvitiid, lea vejolaš nu guhká go lágat ja eamiálbmotrivvitiid suodji lea gárganmeahtun. Sáhtáhan gal lea vejolaš, ahte jos dálkkádatrivdan ja stáhtaid doaimmat leat dolvon sámi kultuvrra vuođu eret, de sápmelaččat sáhtále maid guotthit ruvkedoaimma sámiid ruovttuguovllus. Dallenai ruvkedoaimma galgá vuođđuduvvat sámedikkiid dihtui addon ovddalgihtii miehtamii nappo lohpaí ja ruvkedoaimma boadut galget boahtit maid sápmelaččaide.

Mu mielas luondduriggodagaiguin ekonomalaš ávkastallan lea okta sivva dasa, manne sápmelaččaid rievttit eai leat gokčevaččat čovdojuvvon gostege sámiid orrun guovlluin. Norggas lea Finnmároláhka, muhto eará sámiid árbevirolaš orrunguovllut leat lága olggobealde. Norggas ráđdehusbellodaga ovddasteaddjit leat evttohan Norgga earráneami Ilo 169-konvenšuvnnas. Mu mielas sámi parlamentarihkkárat galget dubmet dákkár ságaid. Dát muitala miellaguottuid dovdduid čavgama, mii lea nu oahpis Ruotas, Suomas ja earenoamážit Ruoššas. Dát miellaguottuid dovdduid čavgan dáhpáhuvvá álohii go leat ekonomalaš roassu ja dutkamušaid mielde dalle maid konservatiivvalaš árvvuid guottháhus loktana, daningo dain ohccojuvvo dorvu eahpesihkkaris áiggiid.

Mii galgat oheat dorvvu sámi kultuvrra árvvuin dáid eahpesihkkaris áiggiid ja gávdnat dain bagadusa mot sáhttit buoridit sápmelaččaid vuoigatvuođaid. Dát gáibida sámi servoša oktiigullelašvuođa buorideami, SPR:a barggu gárgeheami, didolašvuođa lasiheami nu sápmelaččaid gaskavuodas go maid váldokultuvrranai gaskavuodas sihke – dego álot – váikkuheami riikkaidgaskasaš arenain. Sávannai, ahte SPR álggahivččii oktasaš kampánnja, mii olláhuhttojuvvoli Norggas, Ruoššas, Suomas, Ruotas dego maid New Yorkas ja Geneves – dehege ON:a doaimmaorgánain – kampánnja

sámi kultuvrras, dan hástalusain, váldokultuvrraid doaimmas sámiid guovdu ja maid galggalii bargat sámi kultuvrra dorvvasteami várás. Buorre álggahus dákkár fidnui livččii boahhte čavčča máilmmi eamiálbmogiid konfereansa. Sápmelaččaid vuoigatvuođat dárbbahit lasi oinnolašvuođa.

Vaikko fáddán lea ruvkedoaimma ja luondduriggodagaiguin ávkkástallan Sámis, giedahallat mu mielas rievtti mielde sámi kultuvrra váimmus áššiid ja dan, makkár sámi servodaga hálidit. Mis leat doarjjan nanu riikkaidgaskasaš álbmotriekti, RIO +20 –julggaštus suvdilis gárganeamis ja sámi kultuvrra árvomáilbmi. Lea dehálaš, ahte addit julggaštusa, mas dadjat čielgasit iežamet oainnu ruvkedoaimmas ja luondduriggodagaiguin huvddahis ávkkástallama vuostá. Muhto dát ii leat doarvá. Julggaštusaid lassin dárbbahit daguid, álbmotlaš go riikkaidgaskasaš dásisge. Lea dehálaš seailuhit áššáigulevaš gaskavuodaid stáhtain, muhto dat oaivvil dan, ahte sápmelaččat galget gopmardallat ja vuollánit álohii stáhta dárbbuid ovddas. Mii galgat hui fuolalaččat ákkastallat oaidnumet ja dahkat hui čielgasin dan ráji, man rastá kompromissat eai sáhte bargot.

Mu mielas sámi parlamentáralaš ráđđi galgá oazžut bastileabbon beroštumiid bearráigeahču. Mii galgat buktit ovdan riikkaidgaskasaš arenain – ON:a bissovaš forumas, ON:a olmmošriektekomiteas ja –ráđis dego maid buot vejolaš arenain min deaividan boasttovuodaid ja vigiid sihke vugiid, mot dat sáhttet čovdojuvvot sámi kultuvrra árvvuid mielde. Mii galgat bargagoahit maid eambo ovt-tarádiid, vai bastit eakti vuogi mielde dadjat ahte leat okta álbmot njealji stáhta viidodagas. Lea vealtameahtun, ahte sámi parlamentáralaš ráđis gárgehuvvo eakti mearridanorgána. Dál SPR lea dađi bahábut diehtujuohkin-, oaivillonohallan ja julggaštusaid addi orgána.

Min hástalusat leat oktasaččat ja mu mielas lea vealtameahtun, ahte ráhkadit SPR:s duodalaš mearridanorgána. Eat sáhte vuordit davvirikkalaš sámi soahpamuša gárváneami, muhto dárbbahit čovdosiid dakkaviđe. SPR:s galgá dahkkot beaktilis orgána, mii seahkána jođánit sámiid muosáhan vigiide ja álgoálbmotvuoigatvuođaid rihkkumii. SPR, mii doaibmá ain buorebut buot sápmelaččaid beales, livččii dant min ohcalan searvvušvuohta. SPR:a barggu ovddideapmi gáibida maid Ruošša beal sámiid dievaslahttuvuođa ja sávan, ahte SPR sáhtta viimmatge váldit Ruošša beal sápmelaččaid dásseárvosaš doaibmin SPR:s. Jáhkán, ahte beaktilit SPR basttálii bargat sápmelaččaid beales buorebut omd. jur ruvkkiid vuodđudanáššiin. Sávan, ahte olláhuhttit duodalaš ja ealaskas ságastallama das, makkár sámi servodaga mii hálidit, mot bajásdoallat sámi kultuvrra árvvuid ja vuostálastit váldokultuvrra buktin biehtadahkes váikkuhusaid ja vuostálaid bidjama ja mot mii galgat beassat dán ulbmilii.

Giitu beroštumis!

Arvoisa puheenjohtaja, kunnioitetut saamelaisparlamentaarikot, Lämpimästi tervetuloa myös minun puolestani Euroopan kulttuuripääkaupunki Uumajaan pitämään kokousta! Uumaja on erinomainen kokouspaikka, koska saamelaiskulttuuri on hyvin vahvasti läsnä kulttuuripääkaupunkivuoden tapahtumissa ja pidän kulttuuripääkaupunkivuoden järjestäjien toimintaa esimerkillisenä tältä kannalta myös esimerkillisenä.

Puheenvuoroni käsittelee luonnonrikkauksien hyödyntämistä saamelaisten asuttamilla alueilla Suomen saamelaisten näkökulmasta. Suomessa saamelaisten kotiseutualueella ei ole vielä kaivoksia. Monikansalliset kaivosyhtiöt etsivät malmivaroja kuitenkin kiivaasti ja suurella intohimolla. Valtiollinen tutkimuslaitos GTK sekä ulkomaalaiset kaivosyhtykset etsivät kultaa ja muita mineraaleja jatkuvasti. Saamelaisten kotiseutualueesta on 80 % eri tavoin suojeltua, mutta suojelualue ei estä kaivoksen perustamista. Suomen kaivoslain mukaan kaivostoiminta, mineraalien etsintä tai kullankaivu eivät saa heikentää olennaisesti saamelaiskulttuurin harjoittamisedellytyksiä. Laki edellyttää, että haittojen vaikutuksien arvioinnissa huomioidaan myös muiden kilpailevien maankäyttömuotojen vaikutukset saamelaiskulttuurille, kuten metsänhakuun. Lain mukaan toiminnan haitalliset vaikutukset on selvitettävä yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa. Tällä hetkellä suurin ongelma paikallisella tasolla Inarin kunnassa ja Lapin paliskunnan alueella on koneellinen kullankaivu, joka myllertää jokia, lisää maastoliikennettä ja haittaa poronhoitoa ja kalakantoja. Saamelaiskäräjät ei vastusta kullankaivun lapiolupia.

Kaivoslaki tulkitsee kaivosviranomaisen Tukes, joka myöntää luvat. Meillä on saamelaiskäräjien ja Tukesin kanssa erilainen linja kaivoslain tulkittamisessa ja asia on parhaillaan Suomen korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavana.

On siis hyvin mahdollista, että lähitulevaisuudessa Suomen saamelaislauseelle perustetaan tai yritetään perustaa kaivos. Saamelaiskäräjät vastustaa kaivoksien perustamista. Suomessa Talvivaarassa, Sotkamossa Keski-Suomen alueella kaivos on aiheuttanut paikallisen ympäristökatastrofin, jonka jälkiä korjataan vuosia. Vaikka tekniikka on kehittynyt, kaivoksien perustaminen ei ole riskitöntä ja kaivoksella on aina vaikutus ympäristöön. Voisi jopa sanoa, että on suurempi rikos perustaa kaivos, kuin toimia sen perustamisen estämiseksi.

Kaivostoiminta myös Suomen lähialueilla vaikuttaa saamelaisiin Suomessa. Venäjän puolella Nikkelin kaivosteollisuus on saastuttanut ympäristöä siitä asti kun Petsamo luovutettiin Venäjälle, silloiselle Neuvostoliitolle, vuonna 1944. Ympäristöjärjestöt ja myös Norjan ja Suomen valtiot ovat toimineet uutterasti saadakseen Venäjän vastuuseen ympäristön saastuttamisesta. Barentsin alueelle on määritetty nk. [hot spot -kohteita](#), ympäristöä merkittävästi saastuttavia kohteita. Barentsin euroarktisen neuvoston ulko- ja ympäristöministerit asettivat vuonna 2003 tavoitteen, että jokaisessa hot spot -kohteessa on ryhdyttävä ympäristötoimiin kymmenen vuoden kuluessa. Kaikki kohteet sijaitsevat Venäjällä ja niitä on yhteensä 42. Kehitys on ollut hidasta. Olin äskettäin Barentsin alueen ympäristöministeriöiden kokouksessa ja kokouksessa esitetyn arvion mukaan jokaisessa 42 kohteessa on käynnistetty ympäristötoimia, joskaan kaikkia ympäristöongelmia ei ole vielä ratkaistu. Kymmenen viime vuoden aikana listalta on poistettu kuusi kohdetta. Hot spottien tilan parantamista on parannettu mm. pohjoismaiden ministerineuvoston varoilla sekä Suomen valtion budjetista. Huolestuttavaa on se, että hot spotteja on edelleen 10 vuotta niiden määrittämisestä jäljellä. Kaikkien valtioiden olisi sitouduttava nykyistä paremmin Barentsin ympäristöyhteistyöhön.

Erityisen huolestuttava tilanne on Petsamossa ja koko Murmanskin alueella. Murmanskin alueen päästöt vaikuttavat eniten Kuolan saamelaisten, mutta myös Norjan ja Suomen saamelaisten kulttuurin harjoittamisedellytyksiin ja ympäristön tilaan. Ympäristötuhot johtuvat Montsegorskin lähellä olevista suureksi osaksi rikkikaasupäästöistä. Koko Nikkelin alueen luonto on sotilastoiminnan ja kaivostoiminnan johdosta tuhottu pitkäksi aikaa. Meidän on vaadittava Venäjää ottamaan käyttöön

välittömästi kaivoksissa saasteiden poistotekniikkaa, lopettavan ympäristön tuhoamisen sekä ennal-
listavan Nikkelin aluetta ja sen ympäristöä sekä erityisesti huolehdittava siitä, ettei päästöjä pääse
kalavesiin. Meidän on muistettava, että kaivostoiminnan lisäksi Venäjällä suuri saastuttaja on soti-
lastoiminta. Kaivostoiminta ja sotilaallinen läsnäolo liittyy arktisella alueella yhteen. Taloudelliset
intressit, sotilaalliset ja poliittiset intressit ovat usein kietoutuneet yhteen. Onkin otettava tavoitteeksi
arktisen alueen demilitarisointi.

Kaivoksien perustamisella Norjaan ja Ruotsiin perustellaan Jäämeren junaradan rakentamista, joka
halkaisisi luonnonsuojelualueet, porolaitumet ja johtaisi porokuolemiin. Ongelma on yhteinen kai-
kille arktisille kansoille: ilmastonmuutoksen johdosta arktisen alueen luonnonresurssit tulevat kiin-
nostamaan valtioita ja yrityksiä yhä enemmän ja jos emme pidä puoliamme, kulttuurimme jää taas
kerran jalkoihin. Ongelma on siis yhteinen.

On hyvä palauttaa mieliin saamelaisen parlamentaarisen neuvoston hyväksymä ilmastopoliittinen
strategia. Strategiassa olemme asettaneet tavoitteeksi että maapallon ilmasto ei lämpene yli 1,5 cel-
siusastetta. Ilmastomuutoksen hillitseminen on jäänyt taloudellisen laman ja taloudellisen toimeliai-
suuden varjoon. Ilmastomuutos on häipynyt kansainvälisen politiikan keskiöstä. Meidän tulee nos-
taa se sinne takaisin, koska kaivostoiminta, ilmastonmuutos ja luonnonresurssien hyödyntäminen
liittyvät kaikki samaan asiakokonaisuuteen. Tilanne on uhkaava.

Arktiset alkuperäiskansaveljemme ja sisaremmme ovat joutuneet pakkomuuttamaan pois alueiltaan
ilmastonmuutoksen tuomien vaikutuksien vuoksi ja heitä on myös kuollut ilmastonmuutoksen tuo-
mien vaikutusten johdosta. Vaikutukset näkyvät ensin merien ranta-alueilla. Pelkään, milloin me-
risaamelaiset joutuvat kohtaamaan ilmastonmuutoksen tuomat ympäristömuutokset samalla tavoin
kuin arktiset ystävämme Pohjois-Amerikan pohjoisosissa. Tilanne pahenee myös Venäjän arktisilla
alueilla, ikäjään sulaminen, pitkät öljyn ja kaasun kuljetukset ikijään päällä putkistossa aiheuttavat
todella suuria ympäristöriskejä. Ja niistä joutuvat kärsimään Venäjän saamelaiset ja muut Venäjän
alkuperäiskansat.

Kaikki saamelaiset eivät vastusta kaivostoimintaa ja muutamat jopa haluavat kaivoksia saamelaisten
kotiseutualueelle. Kaivostoiminta on voitu nähdä keinona turvata saamelaisten kotiseutualueen
elinvoimaisuutta, sillä Suomessa saamelaisten kotiseutualueen kunnat ovat muuttotappioaluetta ja
taloudellisesti heikossa asemassa. Kun pohditaan kaivostoimintaa on hyvä tukeutua saamelaisyhtei-
sön arvoihin. Saamelaiskulttuuri ja sen perinteiset elinkeinot ovat luontosidonnaisia. Kaikkea luon-
non antimia on käytetty siten, että tuleville sukupolville jää myös luonnon antimia käytettäväksi.
Maisemaan ei ole tehty suuria muutoksia, isoja rakennelmia tai metsänhakkuuta. Luonnon kanssa
on eletty harmoniassa. Voisikin sanoa, että saamelaiset ovat arkeologien mielestä olleet liiankin
ympäristöystävällisiä, koska tutkijoille ei ole löytynyt riittävästi kaivettavaa ja tutkittavaa. Tähän
arvomaailmaan kaivostoiminta soveltuu hyvin huonosti.

Saamelaiskulttuuri on toki kehittynyt ja saanut vaikutteita länsimaisesta yhteiskunnasta erityisesti
aineellisessa kulttuurissa. Mutta kulttuurin ydin, kielemme, luontosuhteemme, perinteiset elinkei-
nomme, arvomaailmamme täytyy pysyä saamelaisena, jotta voimme säilyttää kulttuurimme ainut-
laatuisuutemme. Emme voi katsoa lyhytnäköisesti taloudellista tulosta muutamaksi kymmeneksi
vuosiksi vaan ajatella paitsi edeltäviä sukupolviamme, heidän jotta heidän perintöään kunnioitetaan
ja vaalitaan sekä sitä, että tulevilla sukupolvilla tulee voida olla mahdollisuus harjoittaa perinteisiä
elinkeinoja puhtaassa ympäristössä ja siirtää kulttuuria sukupolvelta toiselle. Meidän tulee pitää
kulttuurimme arvoista kiinni, muuten saamelaiskulttuurista tulee vain suomalainen, norjalainen tai
ruotsalainen alakulttuuri.

Tilanne on mielestäni vakava. Ei vain kaivostoiminta, mutta myös metsänhakkuu, länsimaistuminen, globalisaatio, ilmastonmuutos, rasistinen suhtautuminen saamelaisia kohtaan ja kansallisvaltioiden nationalistinen ajattelu uhkaavat saamelaiskulttuurin tulevaisuutta. Vaikka maailma on muuttanut sitten 1900-luvun alun, saamelaisille ei haluta antaa aidosti tasa-arvoista asemaa vaan saamelaisten odotetaan väistyvän taloudellisten, poliittisten ja valtakulttuurin etujen edessä. Aina pitää löytyä kompromissi, jossa saamelaiset ovat todellisia häviäjiä. Oikeuksia puolustavat saamelaiset leimataan valtakulttuurin toimesta usein häiriköiksi ja menneisyyteen takertuviksi. Sosiaalisen median, lehdistön ja valtakulttuurin tuoma tuomitseva paine voi olla todella raskasta yksittäisille saamelaisille. Kolonialismi on muuttanut muotoaan ja se tapahtuu lakien, asetusten, hallinnollisten päätösten ja taloudellisen toiminnan puitteissa. Vakavampi kolonialismin muoto on halu muuttaa saamelaiskulttuurin ydinarvoja, saamelaiskulttuurin arvottaminen, eri saamelaisryhmien, -elinkeinojen asettaminen vastakkain ja halu mitätöidä saamelaiskulttuurin saavutuksia. Meidän ei tule lähteä mukaan valtakulttuurin mustamaalaukseen tai arvottamiseen vaan löytää ohjenuora toiminnalle saamelaiskulttuurin arvoista. Kaikki saamelaiselinkeinot, kieli-, ja kulttuuriryhmät sekä niiden tarpeet ovat yhtä arvokkaita ja tärkeitä säilyttää.

Olen nähnyt itse tutkijana, poliitikkona ja saamelaisena, miten valtakulttuurin propaganda, opetus ja viranomaistoiminta on saanut joitain saamelaisia yhä edelleen pohtimaan saamelaisuutta, muuttamaan käsityksiä saamelaisten historiasta ja asemasta ja hylkäämään saamelaiskulttuurin keskeiset arvot ja edeltävien sukupolvien perinnön pitäen valtakulttuurin taloudellisia arvoja parempana. Yksilöllä on oikeus valita identiteettinsä, mutta pidän tilannetta hyvin surullisena. Valtakulttuurin paine on ollut näille yksilöille liikaa. Ruotsalainen kielitutkija Hans Erik Hansegård on puhunut puolikielisydestä tutkiessaan Ruotsin saamelaisia, joiden äidinkieleltään saamelaiset vanhemmat eivät ole puhuneet lapsilleen saamea. Pelkään, että meillä on tulossa uusi ryhmä, puolikulttuuriset, mikäli emme saa yhteiskunnallista kehitystä ja sen suuntaa muutettua.

Ympäristöä ja alkuperäiskansaoikeuksia loukkaava kaivostoiminta on mahdollista niin kauan kun lainsäädäntö ja alkuperäiskansaoikeuksien suoja on kehittymätöntä. Voi toki olla mahdollista, että jos ilmastonmuutos ja valtioiden toiminnot ovat vieneet saamelaiskulttuurin pohjan pois, kaivostoiminta olisi saamelaisten kotiseutualueella myös saamelaisten puolesta kannatettavaa. Tällöinkin kaivostoiminnan tulee perustua saamelaiskäräjien antamaan lupaan ja kaivostoiminnan tulojen tulla myös saamelaisille.

Näen, että luonnonresurssien taloudellinen hyödyntäminen on yksi syy sille, miksi saamelaisten maa- ja metsäoikeuksia ei ole ratkaistu kattavasti missään saamelaisten asuttamalla asuinalueella. Norjassa on Finnmarken laki, mutta muut saamelaisten perinteiset asuma-alueet ovat lain ulkopuolella. Norjassa hallituspuolueen edustajat ovat ajaneet eroa Ilo 169-sopimuksesta. Mielestäni saamelaisparlamentaarikkojen tulee tuomita tällaiset vastuuntunnottomat puheet. Tämä kertoo hyvin ikävällä tavalla asenneilmapiirin kiristymisestä, mikä on tuttua niin Ruotsissa, Suomessa ja varsinkin Venäjälläkin. Asenneilmapiiri kiristyy aina taloudellisen laman aikana ja tutkimusten mukaan tällöin myös konservatiivisten arvojen kannatus nousee, koska niistä haetaan turvaa epävarmoina aikoina.

Meidän pitää hakea turvaa saamelaiskulttuurin arvoista näinä epävarmoina aikoina ja löytää niistä johdatusta miten saamme saamelaisten oikeuksia parannettua. Tämä edellyttää saamelaisyhteisön yhtenäisyyden parantamista, SPN:n toiminnan kehittämistä, tietoisuuden lisäämistä niin saamelaisten keskuudessa kun valtakulttuurinkin keskuudessa sekä – kuten aina – vaikuttamista kansainvälisillä sektoreilla. Toivonkin, että SPN aloittaisi yhteisen kampanjan joka toteutettaisiin Norjassa, Venäjällä, Suomessa, Ruotsissa sekä myös New Yorkissa ja Genevessä – eli YK:n toimielimissä - kampanjan saamelaiskulttuurista, sen haasteista, valtakulttuurien toiminnasta saamelaisia kohtana ja mitä tulisi tehdä saamelaiskulttuurin turvaamiseksi. Hyvä lähtölaukaus tällaiselle hankkeelle olisi

ensi syksyn maailman alkuperäiskansojen konferenssi. Saamelaisten oikeudet tarvitsevat lisää näkyvyyttä.

Vaikka aiheena on kaivostoiminta ja saamelaisten luonnonresurssien hyödyntäminen, käsittelemme mielestämme oikeastaan saamelaiskulttuurin ydinarvoja ja sitä, millaisen saamelaisen yhteiskunnan haluamme. Meillä on tukenamme vahvat kansainväliset velvoitteet, RION:n 20+ -julistus kestävästä kehityksestä ja saamelaiskulttuurin arvomaailma. On tärkeää, että annamme julistuksen, jossa ilmaisemme kantamme kaivostoimintaa ja luonnonresurssien hyödyntämistä vastaan. Mutta tämä ei riitä. Valitettavasti valtiot eivät ota julistuksia tosissaan. Julistusten lisäksi tarvitsemme tekoja niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. On tärkeää säilyttää asialliset välit valtion kanssa, mutta se ei tarkoita sitä, että saamelaisten pitää kumarrella ja antaa periksi aina valtion tarpeiden edessä. Meidän pitää hyvin huolellisesti perustella kantamme ja tehdä hyvin selväksi se raja, jonka yli kompromisseja ei voida tehdä.

Mielestäni saamelaisen parlamentaarisen neuvoston on terävöitettävä edunvalvontaa. Meidän tulee tuoda kansainvälisillä areenoilla – YK:n pysyvässä komiteassa, YK:n ihmisoikeuskomiteassa ja – neuvostossa sekä kaikilla mahdollisilla areenoilla esille kohtaamme vääryydet ja epäkohdat sekä keinot, miten ne voidaan ratkaista saamelaiskulttuurin arvoihin perustuen. Meidän tulee alkaa myös toimia yhä enemmän yhteistyössä jotta voimme aidosti sanoa olevamme yksi kansa neljän valtion alueella. On välttämätöntä, että saamelaisesta parlamentaarisesta neuvostosta kehitetään aito päätöksentekuelin. Nyt neuvosto on valitettavasti tiedonvaihto-, mielipiteenvaihto ja julistuksia antava elin.

Haasteemme ovat yhteisiä ja mielestäni on välttämätöntä, että teemme SPN:stä todellisen päätöksentekuelimen. Emme voi odottaa pohjoismaisen saamelaissopimuksen valmistumista, vaan tarvitsemme ratkaisuja heti. SPN:stä tulee tehdä tehokas elin, joka puuttuu nopeasti saamelaisten kokemiin epäkohtiin ja alkuperäiskansaoikeuksien rikkomiseen. SPN, joka toimii yhä paremmin kaikkien saamelaisten puolesta, olisi sitä saamelaisten yhteisöllisyyttä. SPN:n toiminnan kehittäminen edellyttää myös Venäjän saamelaisten täysjäsenyyttä ja toivon, että SPN voi vihdoinkin ottaa Venäjän saamelaiset tasa-arvoisiksi toimijoiksi SPN:ssä. Uskon, että tehokkaampi SPN pystyisi toimimana saamelaisten puolesta paremmin esimerkiksi juuri kaivoksien perustamisasioissa. Toivon, että käymme vakavan ja vilkkaan keskustelun siitä, millaisen saamelaisyhteiskunnan me haluamme, miten ylläpidämme saamelaiskulttuurin arvoja ja vastustamme valtakulttuurin tuomia kielteisiä vaikutuksia ja vastakkaisasettelua ja miten voimme päästä tähän tavoitteeseen.

Kiitokset mielenkiinnostanne!